

Domy Otwarte

Wspólne
Świętowanie

Publikacja
zapraszająca do
kontynuacji projektu

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

Domy Otwarte. Wspólne świętowanie

Publikacja zapraszająca do kontynuacji projektu

Opracowanie: Agnieszka Pędzich, Marta Zabłocka

Teksty: Sturla Bjerkaker, Monika Probosz, Zuzanna Rokita,
Aleksandra Wasążnik, Marta Zabłocka

Redakcja i korekta: Warsztat Ogarniaczki Paula Olejniczak

Skład: Mira Larysz

Autorstwo zdjęć: Centrum Kultury w Żyrardowie,
Julia Czarnecka, DPS Karolinowo, Pałac dla Seniora
w Sulejówku – Edyta Stańczak, DPS Żyrardów

Projekt zrealizowany został w partnerstwie
ze **Stowarzyszeniem Pracownia Filmowa „Cotopaxi”**
oraz **Bjerkaker Learning Lab (BLL)**, finansowany przez
Islandię, Liechtenstein i Norwegię z **Funduszy EOG i Funduszy
Norweskich** w ramach **Programu Aktywni Obywatele –
Fundusz Regionalny**.

Materiał dostępny jest na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne –
Bez utworów zależnych 4.0
(CC BY-NC-ND 4.0)

Warszawa 2024
Fundacja Pole Dialogu

Domy Otwarte

**Wspólne
Świętowanie**

**Publikacja
zapraszająca do
kontynuacji projektu**

Spis treści

6

**Kilka słów
na otwarcie**
Marta Zabłocka

8

**Dlaczego warto otwierać Domy na
współpracę ze społecznością lokalną?**
Zuzanna Rokita

16

**Mapa
w diagnozie lokalnej**
Aleksandra Wasążnik

36

**Jak wejść we współpracę
z zewnętrznym partnerem?**
Monika Probosz

58

**Starzejące się społeczeństwo
– także w Norwegii**
Sturla Bjerkaker
(Bjerkaker Learning Lab)
/ Marta Zabłocka

Kilka słów na otwarcie

Drogie/Drodzy,

oddajemy w Wasze ręce publikację z projektu *Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie*. Było to przedsięwzięcie skierowane do Domów Pomocy Społecznej, nastawione na wspieranie tych placówek w nawiązywaniu i wzmacnianiu lokalnych partnerstw, a pośrednio także na zmianę w postrzeganiu DPS-ów oraz osób je zamieszkujących.

Nowatorską stroną zaproponowanego przez nas projektu było wypracowywanie przez Domy lokalnego święta – radosnego, cyklicznego wydarzenia, które będzie odpowiedzią na społeczną potrzebę dobrych wiadomości i poczucia wspólnoty.

Materiał nie jest podsumowaniem projektu, lecz propozycją jego kontynuacji przez kolejne DPS-y oraz inne instytucje pomocowe. Zaproszone do publikacji ekspertki opowiadają Wam o korzyściach z otwierania się placówek na sąsiedztwo czy roli tworzenia map w diagnozie lokalnej i dają wskazówki, jak taką mapę stworzyć. Przeprowadzają przez proces diagnozy instytucji (także z perspektywy mocnych stron i wyzwań doświadczanych przez współtworzące ją osoby), wyznaczanie celów

Kilka słów na otwarcie

i nawiązywanie partnerstw. Całość zamyka tekst o polityce senioralnej w Norwegii – kraju o polityce socjalnej odległej od naszej o, wydawałoby się, lata świetlne. Chcemy jednak pokazać Wam na tym przykładzie, skąd można czerpać inspirację do działań lokalnych, a nawet jakie podobieństwa, związane z codziennymi wyzwaniami starzejącego się społeczeństwa, znajdziecie między tymi dwoma światami.

Współpraca z Domami Pomocy Społecznej z Karolinowa i Żyrardowa oraz Pałacem dla Seniora w Sulejówku pokazała nam, że w DPS-ach sporo się dzieje. Kadra każdego z nich wypracowała dla siebie wydarzenie „szyte na miarę”. Mamy nadzieję, że wiedza, którą dzielimy się w niniejszej publikacji, będzie inspiracją do spojrzenia na Wasze placówki z nowej perspektywy, że dzięki niej, tak jak w przypadku naszych Domów, znajdziecie własne rozwiązania, które będą wzmacniać Was, Wasze instytucje oraz ich znaczenie na sąsiedzkiej mapie.

Marta Zabłocka / Fundacja Pole Dialogu
koordynatorka projektu *Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie*

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

Dlaczego warto otwierać Domy na współpracę ze społecznością lokalną?

Zuzanna Rokita

Dlaczego warto otwierać Domy na współpracę ze społecznością lokalną?

Dom dla wielu jest miejscem odpoczynku, spędzania wspólnego czasu, przeżywania emocji, dla niektórych to także miejsce pracy oraz wspólnego wysiłku na rzecz jego utrzymania. Pisząc o Domach, myślimy o jego mieszkankach_ńcach, ale również o kadrze, grupie pracowników i pracowniczek współtworzących to miejsce. Zdajemy sobie sprawę, jak ważne są relacje między pracownicami_kami a osobami zamieszkującymi Domy oraz ile pracy kadra wkłada w tworzenie i wzmacnianie tych relacji nie tylko poprzez codzienną opiekę i wsparcie, ale również organizację przestrzeni, wydarzeń rekreacyjnych, wycieczek i spotkań.

Na podstawie naszych wieloletnich kontaktów z Domami wiemy, że te działania nie zawsze są proste, szczególnie gdy pracy towarzyszy przeciążenie zbyt wieloma obowiązkami lub gdy w Domu brakuje zasobów, tych ludzkich, jak i finansowych. Wiemy również, że praca w Domu może być wyzwaniem, zwłaszcza gdy towarzyszą jej nieprzychylnie komentarze i stereotypy na temat DPS-ów, osób w nich mieszkających i kadry. W takiej sytuacji trudno znaleźć motywację i siłę na codzienne dbanie oraz angażowanie się we wspólny Dom.

W tej części naszej publikacji chcemy pokazać, w jaki sposób otwieranie się Domów na relacje sąsiedzkie, wolontariat i współpracę oraz partnerstwa z różnymi instytucjami może stać się rozwiązaniem dla wielu codziennych problemów, a tym samym wprowadzić nowe sposoby działania i myślenia o potrzebach Domu.

Drzwi otwórzmy szeroko – o najważniejszych zaletach współpracy ze społecznością lokalną z perspektywy DPS-ów

Tworzenie wspólnot lokalnych i uczestniczenie w życiu lokalnej społeczności to zarówno praca, jak i szansa na zdobycie nowych zasobów, umiejętności czy kontaktów. Przedstawiamy sześć nieoczywistych zalet, wynikających ze współpracy ze społecznością lokalną, z perspektywy DPS-ów.

- **Nowe struktury** – otwarcie się na społeczność lokalną należy traktować jak tworzenie nowych struktur wewnątrz Domu, które nie wymagają zaplecza finansowego – współpraca na zasadzie wolontariatu opiera się przede wszystkim na obopólnej chęci i relacjach. Sąsiedzi, organizacje społeczne i pozarządowe oraz

Dlaczego warto otwierać Domy na współpracę ze społecznością lokalną?

wolontariuszki_e to partnerki_rzy, z którymi można wspólnie tworzyć Dom, które_rzy mogą wesprzeć w codziennych obowiązkach i odciążać w piętrzących się zadaniach. Warto pamiętać, że w relacji partnerskiej zarówno dajemy, jak i bierzemy – dobrze jest traktować takie współprace jako relacje, z których można wynieść coś dla siebie (na przykład materiały edukacyjne lub rekreacyjne, nowe relacje, inspiracje, gotowe scenariusze zajęć), ale również zaoferować coś w zamian (choćby swoją wiedzę, doświadczenia, *know-how*). Takie poszerzanie struktur może być również remedium na wypalenie. Gdy brakuje pomysłów i chęci, szczególnie pomocne będzie zaczerpnięcie energii od innych, zmiana perspektywy, poznanie innych punktów widzenia.

- **Nowe centrum życia społecznego** – kluczem jest zrozumienie, że Dom to zasób, którym można się dzielić, który jest interesujący dla naszych sąsiadów i sąsiadek, w którym może toczyć się życie społeczne. Zachęcamy, aby patrzeć na Dom nie tylko w kontekście braków i wyzwań, ale w ramach szerszej, pozytywnej perspektywy, w której zarówno DPS, jak i społeczność lokalna postrzegane są jako zasoby – elementy rzeczywistości społecznej, które nawzajem się wzmacniają i powinny występować w stałej symbiozie. Warto więc myśleć o domu jako o przestrzeni, którą można się dzielić, wynajmować oraz w której progi można zapraszać sąsiadów i sąsiadki (na przykład na wspólne spędzanie czasu, uczestniczenie w koncertach, spektaklach i codziennym życiu Domu). Te progi można postrzegać szeroko: nie tylko jako sale czy pokoje, ale również ogród i przestrzenie zielone. Dobrze jest więc otwierać drzwi zarówno dla siebie, na wyjścia, jak i dla innych, na odwiedziny. Jest to szczególnie istotne dla osób, którym trudno jest samodzielnie opuścić Dom.

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

- **Nowe przyjaźnie** – relacje ze społecznością lokalną to szansa dla mieszkank_ńców na poznanie nowych, ciekawych osób. Rozmowa, wspólne rozwijanie zainteresowań, nawiązywanie przyjaźni wpływają pozytywnie na dobrostan mieszkańców i mieszkank, dają im poczucie sensu oraz stanowią podstawowe mechanizmy przeciwdziałania samotności. Nasze doświadczenie projektowe pozwala na wysnuć wniosków, że nowe relacje wspierają nie tylko osoby zamieszkujące Dom, ale również osoby będące po drugiej stronie tej relacji. Dla młodzieży spotkania z mieszkankami_ńcami to okazja do poznawania różnych sposobów funkcjonowania we współczesnym społeczeństwie czy doświadczenia, jakim jest starość, ale też znalezienia momentu na refleksję i rozmowę poza social mediami. Zachęcamy również do myślenia o sąsiadach_kach oraz wolontariuszach_kach jako towarzyszach_kach dla kadry – kolegach i koleżankach z pracy, z którymi można porozmawiać i podzielić się spostrzeżeniami. Praca w serdecznych warunkach, wśród ludzi nam przychylnych, to również dbanie o własny dobrostan emocjonalny.
- **Zwiększanie i zmienianie przestrzeni bez remontów** – tak samo jak Dom sam w sobie, tak i społeczność lokalna jest zasobem. Pozwala poszerzać przestrzeń działań i może służyć za inspirację. Ponadto w jej ramach występują jednostki i organizacje, które można zaangażować we wspólne działania, wymieniać się dobrymi praktykami, wspierać się nawzajem materialnie. Wyjście poza Dom to poznawanie oferty lokalnych instytucji, bycie na bieżąco z kalendarzem wydarzeń społeczno-kulturalnych i możliwość uczestniczenia w nich oraz szansa na włączanie się w lokalne inicjatywy. To korzystanie z zasobów lokalnych instytucji – sali, basenu, sprzętu. To również budowanie miejsc pomiędzy – wspólne zagospodarowanie skwerów i ogrodów społecznych, malowanie murali czy spacerowanie po lesie. Poszerzanie własnej przestrzeni i wchodzenie w nowe partnerstwa nie musi ograniczać się tylko do najbliższej sąsiedzkiej

Dlaczego warto otwierać Domy na współpracę ze społecznością lokalną?

okolicy – chcecie stworzyć projekt z Domem Kultury z dzielnicy po drugiej stronie miasta? Wejść w partnerstwo z organizacją z innego województwa? Odległość geograficzna wcale nie musi stać na przeszkodzie w tworzeniu udanej współpracy i wymienianiu się zasobami. Patrząc szeroko, przestrzeń Domu może być nieskończona, a jej zmiana inspirująca zarówno dla mieszkank_ńców Domu, jak i kadry.

- **Nowa tożsamość** – otwieranie się na innych to nowy początek i nowa tożsamość, szansa na zerwanie z negatywnymi stereotypami oraz możliwość zaprezentowania wartości Domu. Wiele osób nie zna realiów DPS-ów, nie wie, jak może pomóc, jak zaangażować się w działania lub do kogo zwrócić się z ofertą zajęć czy programem kulturalnym. Nowe przedstawienie się to szansa na nowe współpracy zawiązywane na nowych, ustanowionych przez Dom zasadach. Dzięki niemu możecie stać się pionierami wśród innych Domów, wyznaczać dla nich ścieżki, podpowiadać, jak w sposób sprawczy i autonomiczny kreować własny wizerunek oraz znajdować rozwiązania dotyczące współpracy, sposobów organizacji i tworzenia DPS-u, który jest kluczowym elementem dla współczesnej tkanki społecznej.
- **Nowe perspektywy patrzenia na świat** – poznawanie nowych organizacji i jednostek to również przełamywanie naszych własnych stereotypów z nimi związanych. Współpraca ze społecznością lokalną to nie tylko wolontariat i organizacja zbiórek. Organizacje, które znajdują się wokół Domów, w szczególności organizacje społeczne, działają w różnorodnych obszarach, o których często nie wiemy. Tworzenie cyklicznych świąt dla społeczności, wspólne tworzenie filmów dokumentalnych czy pomoc w umacnianiu partnerstw to tylko niektóre z tych działań.

Współpraca jako wspólnota

Budowanie społeczności lokalnej to budowanie wspólnoty – grupy, która może na sobie polegać, którą łączą ze sobą poczucie przynależności do danego miejsca oraz wspólne interesy i potrzeby. Dlatego myśląc o budowaniu wspólnoty ze społecznością lokalną, warto myśleć o tym, co nas łączy – pasje, działania, potrzeby i cele.

Oto kilka podstawowych zalet wynikających z przynależności do wspólnoty lokalnej:

Wspólnoty podejmują razem decyzje dotyczące kierunków rozwoju, wyzwań i potrzeb. Zaangażowanie się w taką grupę daje możliwość bezpośredniego wpływania na to, co dzieje się wokół nas, a także jest szansą na włączenie ważnych aspektów życia codziennego Domu jako istotnych kwestii dla całej wspólnoty. Jednocześnie DPS ma szansę zostać kluczowym partnerem w sprawach dotyczących Waszego sąsiedztwa. Otwarcie się na cele inne niż bieżące sprawy w Domach daje poczucie sprawczości oraz może być dodatkowym wzmocnieniem dla kadry. Pozwala też spojrzeć na potrzeby i wyzwania Domu z innej, szerszej perspektywy oraz daje szansę poczucia się twórczym, sprawczym zespołem, docenianym przez inne osoby w społeczności.

Bycie częścią społeczności lokalnej to nie tylko poczucie przynależności, ale też zwiększona siła działania i sprawczości. To więcej jednostek, które razem mogą starać się o dofinansowania i granty, brać udział w konkursach, korzystać nawzajem ze swoich dobrych praktyk i pomysłów. Wspólne działanie ułatwia rozwiązywanie problemów

Dlaczego warto otwierać Domy na współpracę ze społecznością lokalną?

i wspieranie się. Różne instytucje w ramach społeczności mogą odpowiadać na swoje wzajemne braki, wymieniać się zasobami, tworzyć sieci pomocowe. Te relacje pozwalają na sprawne odpowiadanie na potrzeby wszystkich instytucji i osób tworzących daną wspólnotę.

Społeczność lokalna to również networking, poszerzanie sieci kontaktów – nie tylko o nowe znajomości, ale również osoby i organizacje eksperckie, które mogą nam pomagać w osiągnięciu celów w szerszej skali i na niezależnych warunkach. Może się okazać, że w naszej społeczności znajduje się specjalistka od tworzenia stron internetowych, która pomoże nam zaistnieć w mediach, przedstawiciel firmy chcącej zaangażować się w wolontariat pracowniczy lub grupa aktywistek_ów społecznych, które_rzy wesprą nasze postulaty. Sąsiedzi to nie tylko indywidualne jednostki, ale również organizacje społeczne (stowarzyszenia, fundacje, kluby sportowe), instytucje kultury (kina, teatry, miejskie domy kultury) czy urzędy. Więcej kontaktów to również większa i lepsza promocja: możliwość docierania z lokalną ofertą do innych osób, promowanie własnych działań, a także szersze i głośniejsze mówienie o potrzebach Domów oraz sposobach na ich spełnienie.

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

Mapa w diagnozie lokalnej

Aleksandra Wasążnik

Zacznijmy od pytania: czym jest mapa? Ta, którą znamy ze szkoły i codziennych czynności, to mapa fizyczna. Stanowi odwzorowanie konkretnej przestrzeni, ułatwiając nam, użytkownikom, poruszać się po jej punktach czy miejscach. Miejsce, za francuskim autorem Michelelem de Certeau, rozumiem jako przestrzeń uporządkowaną przez jednostkę, wytwarzaną przez nią w toku praktyk, służącą za punkt odniesienia i dającą poczucie pewnego bycia w świecie, oswojoną, zaadaptowaną i mającą swoje centrum¹. Ja lubię myśleć o mapie jak o opowieści i narzędziu. Mapa może służyć przedstawieniu miejsca z różnych perspektyw, m.in. pokazywać miejsca historyczne (np. Biskupia Górka wydana przez Instytut Kultury Miejskiej²), wskazywać na różnice w dostępności do konkretnych usług, takich jak komunikacja zbiorowa (np. mapa dostępności przestrzennej Warszawskiego Transportu Publicznego³) lub mapa rzemiosła, która pokazuje cenne dla miast zakłady, a przy okazji wskazuje, gdzie możemy udać się na przykład do szewca⁴.

Każda mapa ma skalę. Jest to oczywiste, ale warto zastanowić się, czym ona właściwie jest i do czego nam służy. Skala w mapie fizycznej jest stosunkiem przedstawionego kartograficznie miejsca do jego rzeczywistej wielkości. Pomaga lepiej zorientować się w przestrzeni i ocenić odległość. Często przy okazji opiniowania jakiegoś miejsca słyszymy, że ma lub nie ma „ludzkiej skali”, czyli czy jest zaprojektowane z myślą o docelowych użytkownikach. Taka skala jest sposobem korzystania z danego miejsca, sposobem jego organizacji. Badacz Kacper

1 M. de Certeau, *Wynaleźć codzienność. Sztuki działania*, przeł. K. Thiel-Jańczuk, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.

2 ikm.gda.pl/wp-content/uploads/2019/07/Przewodnik-Rewitalizacja-Biskupia-Górka.pdf [dostęp 1.04.2024].

3 wtp.waw.pl/mapy-schematy/dostepnosc-przestrzenna-wtp/ [dostęp 1.04.2024].

4 rzemieslnicy.waw.pl [dostęp 1.04.2024].

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

Pobłocki⁵ pokazywał, w jaki sposób możemy myśleć o skali przestrzeni rozumianej jako zjawisko, system i jego pochodne widoczne w przestrzeni. Osobiście skalę definiuję jako wynik codziennych praktyk, które, za de Certeau, są wynikiem korzystania i czynnego przekształcania przestrzeni poprzez nadawanie jej subiektywnych znaczeń. Taka perspektywa jest nakierowana na poznanie jednostkowe, na pierwszym miejscu stawiając użytkownika_czkę.

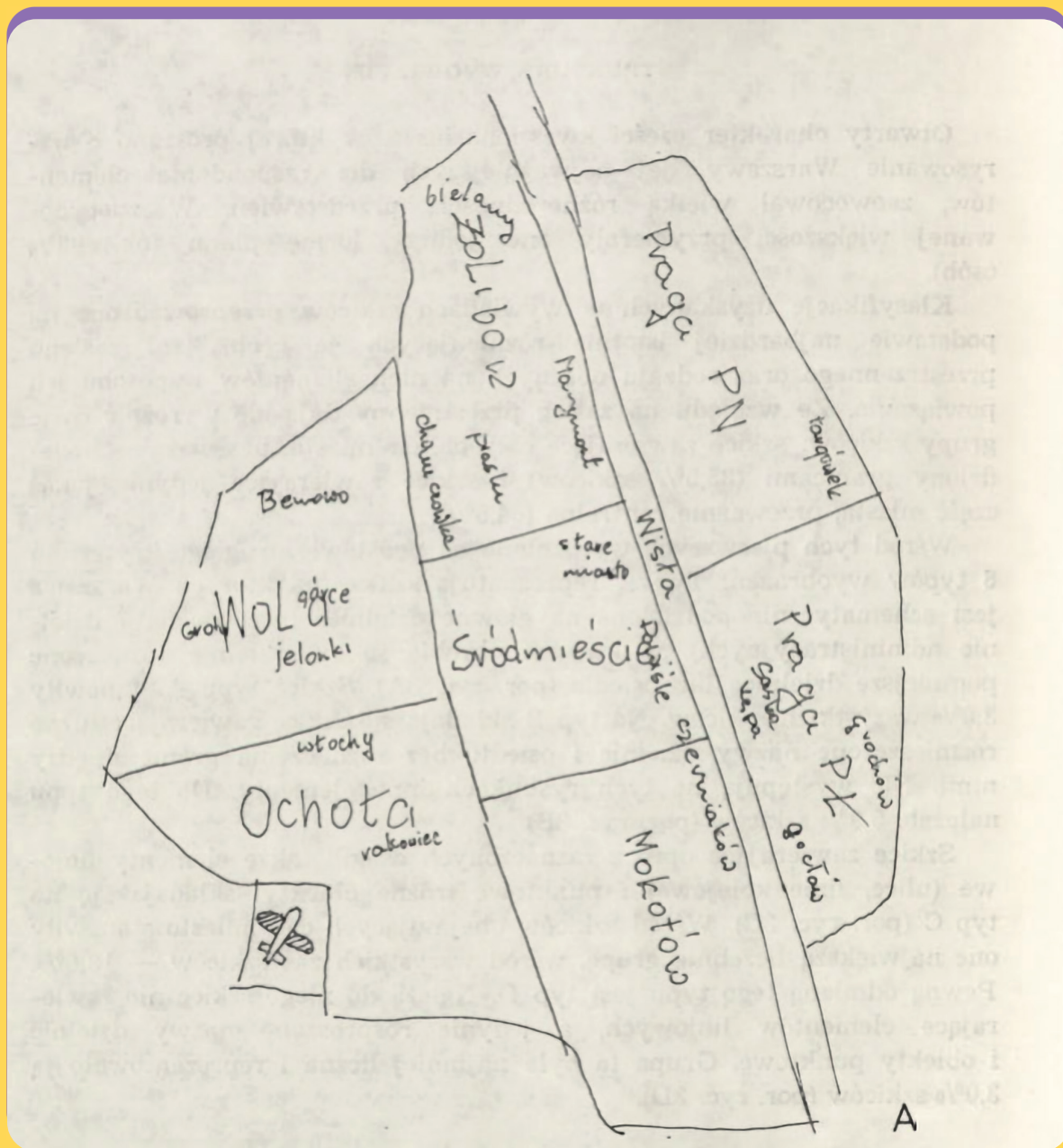
Dyscypliną naukową, która wykorzystuje i zajmuje się konceptem mapy jako narzędzia do poznania wyobrażeń i praktyk ludzi w przestrzeni, jest geografia behawioralna. Interesuje się zachowaniami ludzi w przestrzeni w celu wyjaśniania zjawisk i procesów społecznych. Obejmuje badania na temat występowania zjawisk czy preferencji przestrzennych, np. wyboru miejsca zamieszkania lub odpoczynku. Polskimi badaczkami i twórczyniami metody były między innymi Maria Lewicka, Małgorzata Bartnicka i Hanna Libura. Wykorzystywały mapę do badań ewaluacji przestrzeni, wyobrażeń użytkowników miast lub ich percepcji. Poniżej prezentuję kilka przykładów map z opracowania Małgorzaty Bartnickiej⁶. Były częścią badania dotyczącego wyobrażeń przestrzeni miejskiej Warszawy. Respondenci_tki mieli za zadanie narysować samodzielnie mapę Warszawy, bazując na swoich codziennych praktykach i doświadczeniach.

Patrząc na powyższe mapy, widzimy, że nie odwzorowują obrazu rzeczywistej Warszawy, lecz obraz doświadczania miasta przez ich autorów.

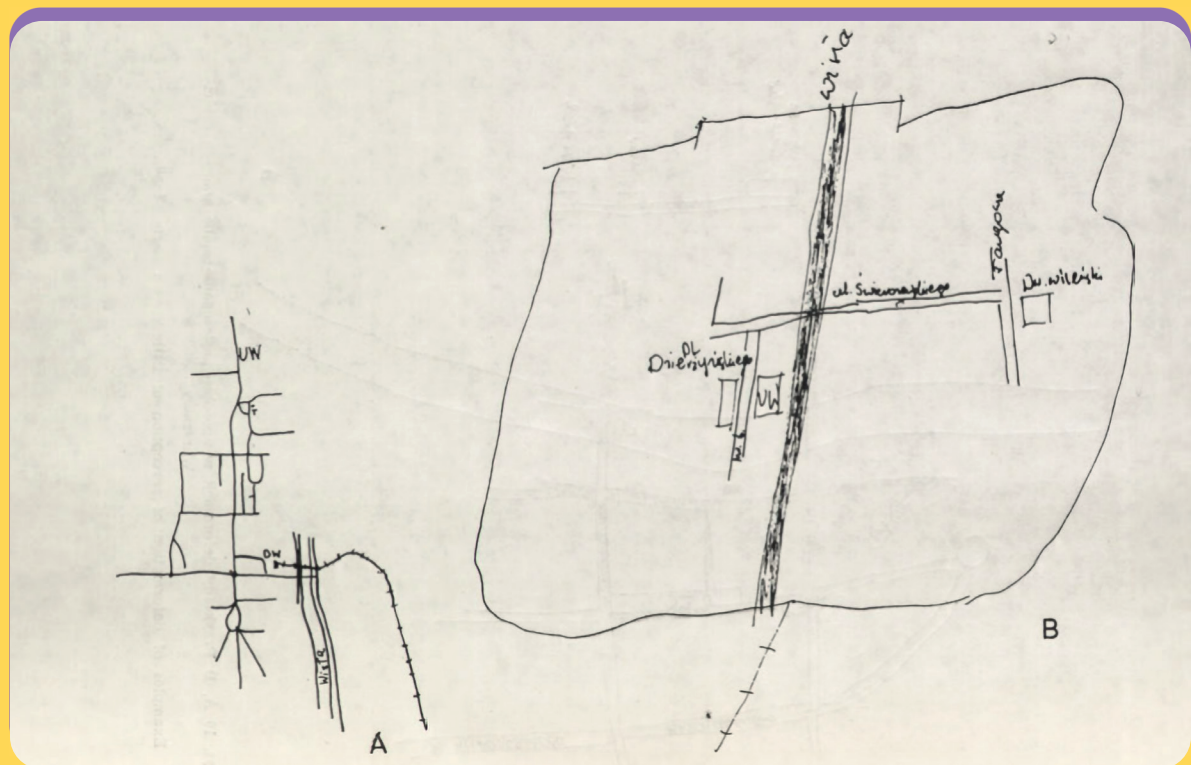
5 K. Pobłocki, *Skala jako obiekt badań antropologicznych* [w:] *Regiony Etnografii*, red. J. Schmidt, Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznań 2013, s. 181–200.

6 M. Bartnicka, *Wyobrażenia przestrzeni miejskiej Warszawy*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa 1989. rcin.org.pl/igipz/Content/21904/PDF/WA51_35859_r1989-z2_Dokumentacja-Geogr.pdf [dostęp 1.04.2024].

Rysunek 1. Warszawa-A. Warto zwrócić uwagę, że mapa została stworzona w 1989 roku, czyli przed wyodrębnieniem kilku obecnych dzielnic stolicy, np. Bielany. Rysunek pochodzi z opracowania naukowego Małgorzaty Bartnickiej, *Wyobrażenia przestrzeni miejskiej Warszawy*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, 1989.

Rysunek 2. Warszawa-B. Rysunek pochodzi z opracowania naukowego Małgorzaty Bartnickiej, *Wyobrażenia przestrzeni miejskiej Warszawy*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, 1989.

Mapa w diagnozie lokalnej

Porównując je, możemy wnioskować, że osoba rysująca „Warszawę-A” może mieszkać w stolicy i na co dzień poruszać się wyłącznie po narysowanych przez nią dzielnicach. Wskazuje na to na przykład fakt, że na mapie nie ma dzielnicy Wawer, który w momencie prowadzenia badań był przyłączony do Warszawy. Mapa „Warszawa-B” prawdopodobnie została narysowana przez osobę przyjeżdżającą do pracy bądź studia, dlatego tylko okolice Dworca Wileńskiego i Uniwersytetu Warszawskiego zostały na niej oznaczone. Reszta miasta wykracza poza praktykę i doświadczenie autora_ki.

Celem tworzenia mapy poznawczo-behawioralnej jest sprawdzenie, jak mieszkańcy wartościują swoją przestrzeń, jakie obszary w niej lubią, a za jakimi nie przepadają. Można przy tym korzystać z takich narzędzi jak:

- **szkicowanie** – kiedy prosimy o narysowanie „z głowy” danego fragmentu miasta;
- **rozpoznawanie** (na podstawie zdjęć czy slajdów) – sprawdzamy w ten sposób znajomość, a nawet poziom utożsamiania się z miejscem;
- **określanie miejsc** i odległości między nimi;
- **wykorzystywanie gotowych map** do nanoszenia miejsc.

Mapa behawioralna jako metoda pomaga uzyskać pełny obraz recepcji praktykowanej przestrzeni: miasta, wsi, okolicy. Wychodzi z założenia, że ludzie postrzegają praktykowany obszar w kategoriach przestrzennych – ruchu, odległości, skojarzeń.

Mapa w diagnozie Domów Opieki Społecznej

To, do czego zachęca idea Domów Otwartych, to postrzeganie przestrzeni jako zasobu oraz źródła wiedzy. Mapa, która została wymyślona po to, by przestrzeń porządkować, może nam posłużyć jako narzędzie przygotowania diagnozy, zastanowienia się, co możemy w tej przestrzeni zrobić, a co z pewnych przyczyn jest utrudnione. Co my możemy tej przestrzeni zaoferować, a co my – nasz dom, nasze miejsce – możemy dać jej?

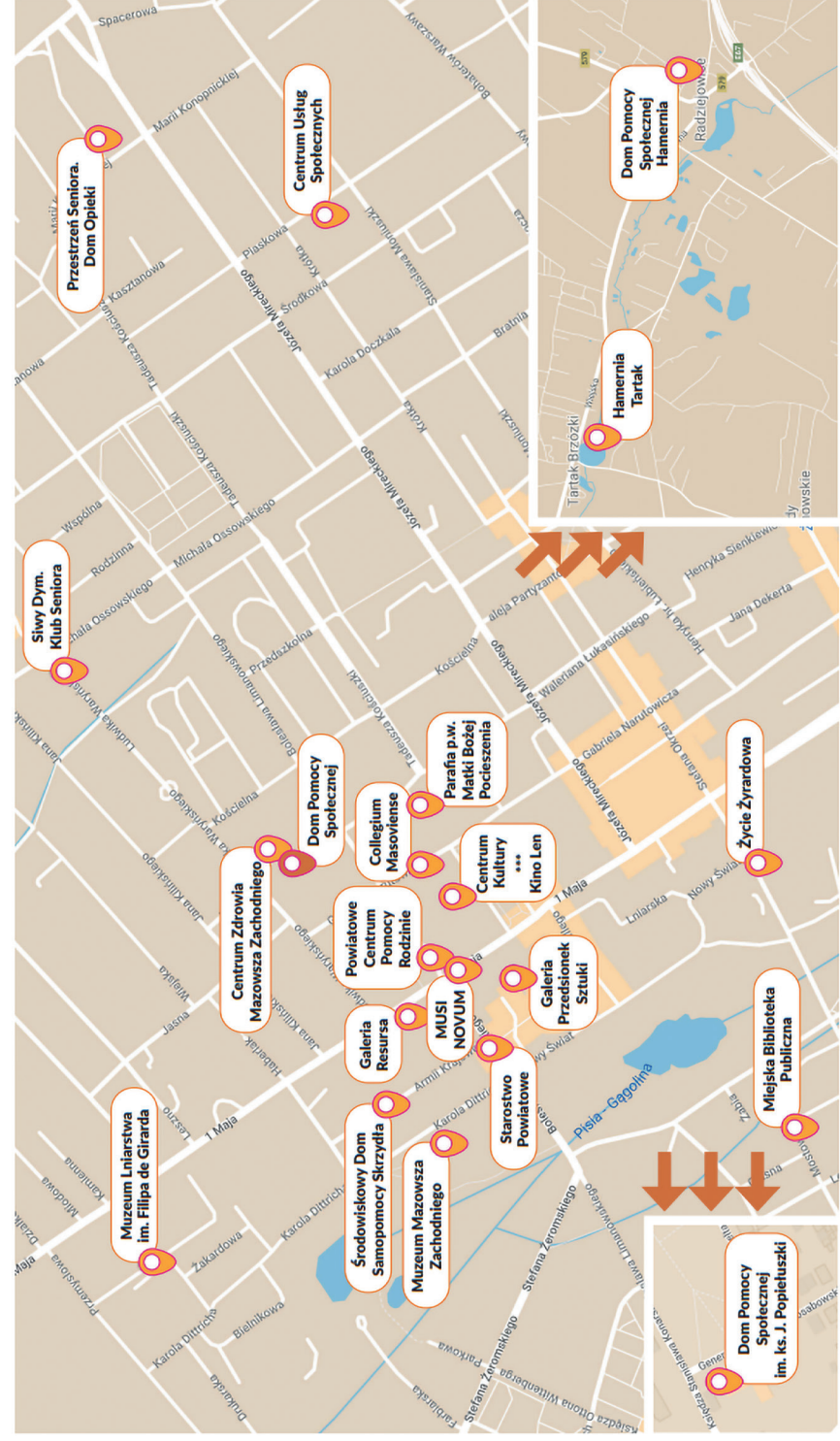
Różne techniki tworzenia map mogą być dobrym elementem przeprowadzania diagnozy lokalnej. Pierwszym przykładem są mapy behawioralne, opisane powyżej, które mogą opowiedzieć o miejscu z różnych perspektyw, np. osoby starszej korzystającej z osiedla lub rodzica poruszającego się z wózkiem dziecięcym. Możemy też stworzyć mapy sentymentalne – mówiące o wartościach i wspomnieniach danych użytkowników – lub mapy zasobów, polegające na umieszczaniu na mapie miejsc, z którymi współpracujemy. Na potrzeby ostatniej edycji Domów Otwartych stworzono mapy okolicy każdego z biorących udział w projekcie domów: Sulejówka, Żyrardowa i Karolinowa. Mapa w diagnozie Domu Pomocy Społecznej pomoże nam w zauważeniu instytucji i aktorów ze swojego sąsiedztwa, bliskiego otoczenia. Ułatwi również zaplanowanie tego, jak możemy kreować nasze miejsce w społeczności lokalnej i kogo możemy do tego procesu zaprosić, a także zastanowienie się, jak nasze miejsce jest postrzegane na zewnątrz i jak my sami je postrzegamy. Ponadto dzięki niej sprawdzimy, czy łatwo do nas dotrzeć, jak my możemy docierać do ciekawych miejsc, z kim możemy współpracować lokalnie.

Iceland
Liechtenstein
Norway
Active
citizens fund

ŻYRARDÓW

Projekt realizują:

Rysunek 3. Mapa Żyrardowa przygotowana jako element diagnozy DPS w ramach projektu.

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

Na powyższej mapie Żyrardowa poza siedzibą DPS-u umieszczono różne instytucje, np. Muzeum Lniarstwa im. Filipa de Girarda, centrum kultury, lokalne kino, parafię, inne placówki dziennej troski. Zostały stworzone w wyniku współpracy DPS-u z mentorkami w idei „otwierania”, wychodzenia i poszukiwania partnerstw na zewnątrz. Czasem nie jesteśmy świadomi, ile otacza nas miejsc, które mogą nam pomóc. Jeśli po przygotowaniu mapy okaże się, że w Waszej okolicy brakuje potencjalnych partnerów, to wciąż może stanowić to przydatną wiedzę, zarzewie zmian, być może inspiracją do poszukiwania współpracy ponadlokalnej.

W tej edycji Domów Otwartych skupiliśmy się na szukaniu partnerstw lokalnych. Mapy przygotowane w ramach projektu pokazały uczestnikom_czkom, jakie możliwości współpracy oferuje ich okolica. O korzyściach otwierania się na partnerstwa lokalne przeczytacie w tekście Zuzanny Rokickiej w w poprzednim rozdziale, ja zaś chciałabym zaprosić Was do przygotowania mapy Domu. Przestrzeń jako zasób może mieć wpływ na jakość życia oraz możliwość podejmowania różnorodnych aktywności. Może wzmacniać wizerunek i prestiż miejsca, a także, co być może najważniejsze, sprawiać, że jej mieszkańcy_nki i użytkownicy_czki będą szczęśliwi i swobodni – przede wszystkim w rozumieniu fizycznym, bez barier, które uniemożliwiają pełnię ekspresji bądź realizację potencjału. Mapy budynku, terenu i sąsiedztwa nie traktuję tylko jako architektury, ukształtowania terenu itp., ale przede wszystkim jako odzwierciedlenia ludzi, tego, w jaki sposób korzystają z miejsca oraz jakie są ich potrzeby.

Przygotowanie mapy Domu krok po kroku

Rysując mapę naszego Domu, myślimy o budynku, terenie i sąsiedztwie. Nie chodzi tu tylko o architekturę i ukształtowanie terenu, ale też ludzi, sposoby korzystania z tego miejsca i potrzeby względem niego.

Zacznijmy od krótkiego ćwiczenia. Weźcie kartkę papieru i narysujcie w jej centralnym punkcie dom, miejsce, do którego odnosimy się naszymi doświadczeniami. Pomyślcie o tej kartce jak o mapie myśli. Zanotujcie skojarzenia, które pojawiają się w Waszych głowach. Co Wam towarzyszy, kiedy myślicie o tym miejscu? Jak się w nim czujecie? Jaki jest Wasz stosunek do tego miejsca? Jak jest położone? Mieszkacie tu czy pracujecie? Może jesteście gośćmi? Zaznaczcie swoje miejsca odniesienia. Jak tutaj dotarliście i skąd? Czy napotkaliście jakieś przeszkody na trasie? Czy są miejsca, w których lubicie się zatrzymać? Może czegoś się boicie? Może odczuwacie dyskomfort? Albo wolicie się w nim nie pojawiać o określonej porze dnia? To ćwiczenie możecie wykonać indywidualnie lub grupowo, żeby wspólnie dostrzec walory i wyzwania przestrzeni, w której na co dzień funkcjonujecie.

Pamiętajcie o wspomnianej wcześniej „ludzkiej skali” – mapa nie musi idealnie odwzorowywać przestrzeni. Ważniejsze jest to, co na mapie się pojawia. Jeśli jednak zależy Wam na przygotowaniu wiernego odwzorowania przestrzeni, np. Waszej placówki, z wyszczególnieniem wszystkich pomieszczeń, ogrodu itp., najlepiej przyjąć skalę 1:100, co oznacza, że jeden centymetr szkicu odpowiadać będzie jednemu metrowi w rzeczywistości. Do wykonania takiej mapy będą Wam potrzebne większe kartki papieru niż standardowy format A4 i A3.

Jak możemy wykorzystać mapę?

Po przygotowaniu mapy dobrze jest przeprowadzić diagnozę instytucjonalną z kadrą i użytkownikami_czkami. Pomoże Wam to w zaplanowaniu działań i zasobów. O tym, jak przeprowadzić diagnozę, przeczytacie w tekście Moniki Probosz.

Mapa może być też dobrym narzędziem do pracy z mieszkańcami_nkami Domu i sprawdzenia, jak postrzegają tę przestrzeń. Taką mapę mieszkańcy_nki Domu mogą zrobić indywidualnie lub grupowo. Oto kilka pomysłów:

- **mapa barier** – poproście osoby o zaznaczenie miejsc newralgicznych, takich, z których nie są w stanie korzystać lub są w jakiś sposób dla nich niedostępne;
- **mapa Domu** – bardzo ogólny temat, który pozwoli Wam spojrzeć na placówkę z punktu widzenia użytkowników_czek, zobaczyć, które punkty są dla nich istotne. Pomoże to w dostrzeżeniu różnych punktów widzenia i doświadczeń;
- **skąd-dokąd** – o tym projekcie możecie pomyśleć z kilku perspektyw: jako próby przedstawienia wędrówek po przestrzeni domu lub okolicy albo narysowania mapy dawnego miejsca zamieszkania i ukazania wędrówki. Takie ćwiczenie może okazać się trudne, ale pomocne w budowaniu grupy.

Powyższe ćwiczenia mogą jednocześnie spajać grupę i ćwiczyć pamięć. Do ich przeprowadzenia będziecie potrzebować mapy domu, np. planu budynku z przylegającym terenem. Inne materiały, o które warto zadbać, to:

Mapa w diagnozie lokalnej

duże kartki (co najmniej A3), kolorowe pisaki, naklejki. Pamiętajcie też o stworzeniu legendy, przy czym szczególnie cenne mogą okazać się propozycje jej przedstawienia przez autorki_rów mapy. Zadanie polegać będzie na narysowaniu mapy z konkretnym hasłem przewodnim, na przykład „nasz dom” czy „nasza okolica”. Na koniec wspólnie zaprezentujcie mapy na forum. Ciekawym pomysłem jest pójście z narysowanymi mapami na spacer. Podczas analizowania danych możecie spróbować je pogrupować, np. „lubię”, „nie lubię”, „czas wolny”, „opresja” itd. Zwróćcie też uwagę na sam sposób narysowania mapy: jakie kolory zostały użyte, jaka kreska (wyrazista i zdecydowana czy może delikatna i niepewna?). To wszystko da Wam pełniejszy obraz tego, jak autor_ka mapy postrzega otaczającą przestrzeń. Informacje zanotujcie na karteczkach samoprzylepnych, a zebrane informacje pogrupujcie w kategorie. Zobaczcie, czego macie najwięcej, które informacje mają najsilniejszy ładunek emocjonalny – to właśnie te są szczególnie ważne dla uczestników_czek. Na zakończenie ćwiczenia koniecznie zróbcie rundkę podsumowującą: niech każdy powie, czego nowego się dowiedział, czy i dlaczego było to ważne doświadczenie.

Mapę możecie powiesić w centralnym punkcie i zachęcać mieszkanki_ńców do nanoszenia swoich refleksji i obserwacji. Możecie również zaproponować uczestnikom_czkom narysowanie takiej mapy z głowy. To, które miejsca się na niej pojawią, także może powiedzieć Wam coś o Waszej przestrzeni, na przykład gdzie osoby lubią spędzać czas, a może są takie miejsca, które są z pewnych przyczyn dla nich niedostępne.

Darmowe programy do przygotowywania map

Jeśli chcielibyście pracować na profesjonalnych i rzeczywistych mapach, możecie skorzystać z darmowych i prostych w obsłudze narzędzi do tworzenia map. Poniżej kilka programów, które mogą być pomocne:

- **Google Maps: Moje Mapy** – klasyczna aplikacja marki Google, na którą możecie nanosić swoje punkty. Aby korzystać z programu „Moje Mapy”, niezbędne będzie posiadanie bezpłatnego konta Google. Aplikacja daje możliwość wyszukiwania miejsc, które są oznaczone w wyszukiwarce, ale można też nanosić własne znaczniki; ponadto możecie dodać swoje notatki, zdjęcia czy filmy, tworzyć listy i zakładki. Dużym atutem aplikacji jest możliwość tworzenia i rysowania tras czy kolorowania konkretnych terenów.
Adres www: google.com/intl/pl_PL/maps/about/mymaps/.
- **Snazzy Maps** – to darmowa platforma, która nie wymaga rejestracji. Możecie dzięki niej wygenerować mapy z Google Maps w innym formacie. Przydaje się w generowaniu map na przykład na warsztaty, kiedy chcecie pracować na rzeczywistym odwzorowaniu terenu. Możecie sami_e zdecydować, czy potrzebujecie mapy z nazwami ulic, czy bez. Dodatkowym atutem strony jest duży wybór elementów estetycznych, kolorów i stylów.
Adres www: snazzy.com.

Przykłady wykorzystywania map w diagnozie

Chciałabym pokazać kilka przykładów map stworzonych razem z mieszkankami_rncami lub grupami sąsiedzkimi. Pierwszą z nich, której przewodziło hasło „Każdy ma swoją mapę”⁷, zrealizowano w Przemyślu. Uczestniczki wraz z animatorką szukali sposobów, jak opowiedzieć o swoim mieście z kilku perspektyw. Ich narzędziem warsztatowym stała się właśnie mapa. Zaznaczono na niej ważne dla nich lub związane z codziennymi praktykami punkty. Pojawiły się miejsca historyczne, związane z tożsamością miasta, np. pomnik Orłąt Przemyskich, ale też związane z wyzwaniami, np. dziury w chodnikach, oblodzona kładka, nienawistne napisy na murach i ławka przy ukraińskiej szkole, z której starsi mężczyźni komentują wygląd uczennic wychodzących z budynku. Mapa stała się punktem wyjścia do zaplanowania działań. Pogrupowano i przegłosowano punkty naniesione na mapę i zdecydowano, że w pierwszej kolejności należy zająć się ksenofobią. Proces był zarazem szansą na wybrzmienie głosu mieszkanków_nek miasta, którzy nieczęsto potrafią powiedzieć o czymś wprost, a także możliwością nawiązania dialogu między młodymi a dorosłymi, którzy mogli poznać nawzajem swoje punkty widzenia.

Innym projektem jest subiektywna mapa stworzona przez młode_ych warszawianki_ków⁸. Była finałem projektu, w którym osoby poznawały Warszawę, i pokazała stolicę z perspektywy dzieci. Uczestniczki_cy

7 pomysly.e.org.pl/tag/mapowanie/ [dostęp 1.04.2024].

8 tubylotustalo.pl/images/PROJEKTY/warszawa.pdf [dostęp 1.04.2024].

Mapa w diagnozie lokalnej

wybrali charakterystyczne miejsca, np. Dworzec Centralny czy Stadion Narodowy, ale zaznaczyli też szczególnie ważne z indywidualnej perspektywy, np. lodziarnie czy Żyrafa z Parku Praskiego. Mapa jest o tyle ciekawa, iż zawiera propozycje dzieci dla każdej dzielnicy. Znalazły się też przestrzenie zielone, np. Bagno Jacka w dzielnicy Wesoła. Mapę można pobrać w formacie PDF i wykorzystać do zaplanowania wycieczki po mieście.

Ostatnim projektem, o którym chcę wspomnieć, jest mapa Ursusa pod nazwą „GPS – Interwencje. Mapa cennych wspomnień dzielnicy”⁹, stworzona przez Stowarzyszenie SKORO. Celem przedsięwzięcia było przedstawienie ciekawych miejsc w Ursusie. Wszystkie zostały umieszczone na platformie [geocaching.com](https://www.geocaching.com). *Geocaching* jako inicjatywa to współczesna forma poszukiwania skarbów, która zrzesza miłośników turystyki, umożliwiając poznawanie wartościowych miejsc przez zabawę – szukanie skrzynki. W każdej z nich znajduje się zeszyt, do którego należy się wpisać. Odwiedzony punkt zaznacza się potem na portalu. Projekt w Ursusie okazał się sukcesem, wzbudzając zainteresowanie nie tylko mieszkańców, ale też fanów *geocachingu*.

Po więcej inspiracji i przykładów zapraszam na stronę Agnieszki Zalotyńskiej, autorki profilu „Mapy niekartograficzne”¹⁰. Jednym z jej projektów jest „Mapa map”¹¹, na której umieszcza różne przedstawienia przestrzeni, które napotkała na swojej drodze. Przeglądając Mapę map, możecie zobaczyć, w jaki sposób inni wykorzystali to narzędzie.

9 um.warszawa.pl/documents/59210/11115002/gps_interwencje_2.pdf/238c-3449-883b-5114-d042-503ec1c6ff91?t=1598875891569 [dostęp 1.04.2024].

10 [instagram.com/mapy_niekartograficzne/](https://www.instagram.com/mapy_niekartograficzne/) [dostęp 1.04.2024].

11 mapamap.agnieszkazalotynska.com/

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

Podsumowując, na potrzeby projektu Domy Otwarte wykorzystaliśmy mapę, aby ułatwić placówkom dostrzeżenie miejsc, które mają wokół siebie. Domom, które mają już nawiązane współprace, mapa może pomóc spojrzeć na nie z lotu ptaka, dostrzec ich potencjał i szanse na umocnienie, ale też nawiązanie kolejnych relacji. Ideą edycji było „wspólne świątowanie”, czyli otwieranie się na wspólnotę lokalną. Świątowanie jest tu odniesieniem do cykliczności, wprowadzania nowych praktyk, działania wspólnie ponad podziałami i wbrew stereotypom.

Dom, czyli przestrzeń troski

Domem nazywamy przestrzeń, która jest naszą prywatną ostoją, miejscem, w którym możemy być sobą. W kontekście „Domów Otwartych” szukaliśmy możliwości otwarcia przestrzeni Domu, który zarazem jest instytucją – placówką pomocy społecznej – na społeczność wokół i dostrzeżenia, że samo miejsce może zapraszać do inicjowania spotkań z osobami z zewnątrz. Przestrzeń, jeśli dobrze ją zagospodarujemy, może mieć pozytywny wpływ na jakość życia. Może też wzmocnić wizerunek i prestiż miejsca. Często nie wymaga większych kosztów, tylko ludzi, którzy będą chcieli ją tworzyć, a „modelowa przestrzeń to taka, w której ludzie przebywają razem”¹². Największym zasobem, który

12 T. Sławek, *Miasto. Próba zrozumienia* [w:] *Miasto w sztuce – sztuka miasta*, red. E. Rewers, Universitas, Kraków 2010, s. 17–69.

posiadamy, są ludzie, czyli kadra oraz mieszkanki_ńcy o różnorodnych umiejętnościach i zainteresowaniach. Przestrzeń Domu i okolicy można wykorzystać do ich urzeczywistnienia. Mapa w pracy DPS może pomóc w myśleniu o przestrzeni jako zasobie, zidentyfikować jej użytkowników, sprawdzić, jak możemy ją współtworzyć. Dzięki niej możemy dowiedzieć się, jak postrzegana jest nasza placówka przez jej mieszkańców_nki, ale też sąsiadów_ki i przekonać się, z kim możemy współpracować lokalnie. Poznamy w ten sposób swoją okolicę, ale też miejsca, z których przyjeżdżają osoby współtworzące Dom. Raz przygotowana mapa zostanie z Wami na lata i pomoże w ewaluacji celów, które sobie stawiacie, w przypatrywaniu się zmianom bądź rozszerzaniu współpracy o kolejne miejsca partnerskie – bo przestrzeń, podobnie jak jej użytkownicy_czki, ulega zmianom.

Przykłady i procesy, które przywołałam, miały na celu podkreślić potencjał, jaki niesie przestrzeń i ludzie, którzy ją tworzą. Bliska jest temu koncepcja „przestrzeni troski”¹³, która zakłada, że nie ma lepszej formy niż bliskość, rozumiana wieloaspektowo, w odniesieniu do relacji międzyludzkich, ale też w kontekście przestrzeni dostępności usług. Wspólnota jest warunkiem istnienia miejsc. Zawsze związana jest z konkretną przestrzenią i zachodzącymi w niej praktykami, np. wspólnej pracy lub współzamieszkiwania. Myślenie o miejscu i przestrzeni w ten sposób może przerodzić się w troskę.

13 M. A. Velez, *Przestrzenie troski*, „Autoportret. Pismo o dobrej przestrzeni”, nr 2 (72), 2021, autoportret.pl/artykuly/przestrzenie-troski/ [dostęp: 1.04.2024].

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

Bibliografia

- Bartnicka M., *Wyobrażenia przestrzeni miejskiej Warszawy*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa 1989. Dostęp online z 1.04.2024: rcin.org.pl/igipz/Content/21904/PDF/WA51_35859_r1989-z2_Dokumentacja-Geogr.pdf.
- de Certeau M., *Wynaleźć codzienność. Sztuki działania*, przeł. Thiel-Jańczuk K., Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
- Pobłocki K., *Skala jako obiekt badań antropologicznych* [w:] *Regiony Etnografii*, red. Schmidt J., Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznań 2013.
- Sławek T., *Miasto. Próba zrozumienia* [w:] *Miasto w sztuce – sztuka miasta*, red. Rewers E., Universitas, Kraków 2010.
- Velez M. A., *Przestrzenie troski*, „Autoportret. Pismo o dobrej przestrzeni”, nr 2 (73), 2021. Dostęp online z 1.04.2024: autoportret.pl/artykuly/przestrzenie-troski/.

Linki do wspomnianych w tekście map:

- Mapa Warszawskich Rzemieślników, Miasto Jest Nasze: rzemieslnicy.waw.pl/ [dostęp 4.04.2024].
- Dostępność przestrzenna Warszawskiego Transportu Publicznego: wtp.waw.pl/mapy-schematy/dostepnosc-przestrzenna-wtp/ [dostęp 4.04.2024].
- Mapa Biskupia Górka, Instytut Kultury Miejskiej: ikm.gda.pl/wp-content/uploads/2019/07/Przewodnik-Rewitalizacja-Biskupia-Górka.pdf [dostęp 4.04.2024].

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

Jak wejść we współpracę z zewnętrznym partnerem?

Monika Probosz

Jak wejść we współpracę z zewnętrznym partnerem?

Współpraca z zewnętrznym partnerem to dla wielu Domów nowe doświadczenie. Zaangażowanie mieszkank_ńców i personelu wymaga namysłu, cały proces warto więc przeprowadzić planowo, z uwzględnieniem kilku punktów, które zostaną opisane poniżej.

Zacznijmy od tego, że wprowadzanie zmian nie zawsze jest łatwe. Nie każdy ich chce, nie zawsze wiadomo, od czego zacząć, nie jest jasne po co – zachowanie *status quo* jest prostsze i bezpieczniejsze. Zmiany jednak są potrzebne i – co więcej – nieuniknione. Otwieranie instytucji pomocowych na współpracę z zewnętrznymi partnerami to nie chwilowa moda, tylko kierunek rozwoju tych instytucji. Warto już teraz się do nich przygotować. Potrzebujemy do tego kilku zaangażowanych osób, które wierzą, że warto podjąć taki wysiłek i są gotowe włączyć się w proces planowania partnerstwa. Można więc zacząć działać ze stosunkowo nieliczną „grupą inicjatywną”. Doświadczenie wskazuje, że także dla członkiń_ów tej grupy takie działanie jest bardzo wzmacniające.

Bez względu na rodzaj podjętego działania, współpraca oraz cały przygotowujący ją proces stanowią **bardzo dobrą okazję do zwiększenia integracji i zaangażowania personelu**. Dlatego polecamy podejście partycypacyjne, polegające na włączaniu kadry Domu w proces planowania nowego działania. Dzięki temu łatwiej nam będzie zaplanować partnerstwo uwzględniające rzeczywiste potrzeby personelu. Korzyścią będzie również lepsze rozumienie i większa akceptacja nowego wydarzenia, które prawdopodobnie będzie wiązało się z nowymi i/lub dodatkowymi zadaniami dla personelu.

Pierwsze zadanie, które stoi przed Domem planującym nawiązanie współpracy, to **wewnętrzna diagnoza**. Jej wyniki mogą przynieść Domowi różnorodne korzyści:

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

- Dzięki diagnozie nie będziemy działać przypadkowo, ponieważ zidentyfikujemy kierunki, tematy, rodzaje działań, które najlepiej posłużą naszemu Domowi. Łatwiej będzie zaplanować partnerstwo **zgodne z charakterem i potrzebami** placówki.
- Przydadzą się także w przyszłości do wszelkich **działań komunikacyjnych** – łatwiej będzie nam zidentyfikować te elementy, które powinny być w tej komunikacji szczególnie akcentowane.
- Może też się okazać, że będą stanowiły cenne **źródło informacji**, przydatnej w **bieżącym zarządzaniu** Domem – diagnoza może pozwolić poznać perspektywę personelu, przeanalizować opinie rodzin mieszkanek_ńców czy innych grup, odpowiednich w przypadku naszego Domu.

Wewnętrzna diagnoza jest po prostu analizą kluczowych elementów wizerunku i funkcjonowania Domu, rodzajem „**spisu z natury**”, który pozwala na sformułowanie przydatnych wniosków. Zaczniemy więc diagnozować Dom – poniżej zamieszczamy propozycję poszczególnych kroków.

1

Zaczynamy od naszego wizerunku

Przyjrzyjmy się sobie – jacy jesteśmy, co jest dla nas charakterystyczne? Opiszmy nasz Dom:

- **Od jak dawna istnieje?**
Czy to jest placówka z tradycjami, czy powstała stosunkowo niedawno? Czy w związku z tym jest dobrze znana w okolicy, czy jest nowym obiektem? Czy kojarzy się raczej z tradycją, czy z nowoczesnością?
- **Jaka jest jego specyfika, co go wyróżnia?**
To mogą być bardzo różne elementy – od przystosowania do przyjmowania konkretnych grup mieszkanek_ńców, po lokalizację, np. w środku miasta, w otoczeniu natury czy ogrodu. Specyfika Domu może mieć też związek z przeważającym rodzajem usług albo z ugruntowaną współpracą – zastanówmy się, czy i z czego jesteśmy znani, jaką funkcję pełniemy w lokalnej społeczności. Czy przyjmujemy osoby spośród lokalnej społeczności, czy z dalszych lokalizacji? Każda z tych charakterystyk będzie elementem tworzącym specyfikę naszego miejsca.
- **Czy nasz Dom jest znany, rozpoznawany w okolicy?**
Czy jest widoczny dla okolicznych mieszkanek_ńców, instytucji, władz? Czy to będzie nasze pierwsze wyjście na zewnątrz, otwarcie się na współpracę z zewnętrznym partnerem, czy mamy już za sobą podobne doświadczenia? Może mamy stałą współpracę z instytucją kultury, placówką edukacyjną, organizacją seniorską,

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

innym Domem czy organizacją pozarządową? Czy są takie podmioty w lokalnej społeczności, które dobrze nas znają, z którymi mamy wypracowane relacje? Kto zupełnie nas nie zna?

- **Co o nas mówią i piszą?**

Lokalne media, lokalna społeczność (instytucje, samorząd), media społecznościowe. Wrzucmy nazwę Domu w przeglądarkę internetową, zastanówmy się nad komentarzami, jakie pojawiają się w naszych mediach społecznościowych – jak wyglądamy z tego punktu widzenia? Jakie informacje zwrotne zbieramy od rodzin mieszkanek_ńców? Co w ich opinii stanowi nasz mocny punkt, a gdzie widzą nasze słabsze strony?

- **Co sami komunikujemy na swój temat?**

Przyjrzyjmy się swojej stronie internetowej, mediom społecznościowym, całej komunikacji – co akcentujemy, jak się prezentujemy?

Eksploracja wewnętrznego wizerunku Domu daje możliwość zaangażowania w ten proces kadry. Może ono przyjąć różne formy – niezobowiązujących rozmów, grupowego spotkania dyskusyjnego, rozesłania ankiety, wywieszenia skrzynki na anonimowe głosy czy wyznaczenia miejsca, w którym można wpisywać to, co personel uważa za największe atuty i najbardziej charakterystyczne cechy swojego miejsca pracy.

Kiedy odpowiemy już sobie na podobne pytania, pora na zastanowienie: **czy jesteśmy zadowoleni z uzyskanego obrazu? Czy zgadzamy się z nim?**

Spiszmy sobie podstawowe punkty, elementy wizerunku Domu, które zidentyfikowaliśmy. Przyjrzyjmy się im: tacy jesteśmy. Czy zgadzamy się z tym obrazem? **Jakie elementy chcemy akcentować, a jakie zmienić?**

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

Nawiązanie partnerstwa to wyjście na zewnątrz, otwarcie się Domu, więc tym samym okazja do wywarcia kontrolowanego wpływu na to, jak będziemy postrzegani. Tu ważna uwaga: Domy Pomocy Społecznej generalnie wciąż mają wizerunek odwołujący się do dawniejszych czasów. Bardzo wiele osób nie ma świadomości zmian zachodzących w Domach, kierunku, w jakim się zmieniają. Nie wiedzą o stopniowym otwieraniu się na różnorodne współprace, bardziej indywidualnym podejściu do mieszkanców, wprowadzeniu pobytów czasowych odciążających opiekunów osób starszych, nowoczesnych rodzajach terapii i jej różnorodności itp. Dlatego każda dobrze przemyślana współpraca przynosi nie tylko korzyści dla konkretnego Domu, ale także jest elementem zmiany nieprzystającego do rzeczywistości negatywnego stereotypu, czyli wpisuje się w rodzaj ważnej kampanii społecznej, która stopniowo prowadzi do zmiany postrzegania Domów Pomocy Społecznej przez ogół społeczeństwa.

Przykłady

Dom, który istnieje w okolicy „od zawsze” i jest usytuowany w mieście. Jego cechą charakterystyczną jest to, że seniorki_rzy, które_rzy w nim mieszkają, to osoby z sąsiedztwa. Jest więc wrośnięty w lokalną społeczność i jego zaangażowanie w lokalne wydarzenia powinno być dość naturalne.

Dom na uboczu, w otoczeniu natury, trudno dostępny komunikacyjnie jest słabo znany lokalnej społeczności, przyjmuje osoby z dalszej okolicy. Jego wizerunek jest niejasny, każde podjęte działanie będzie tworzyło go od podstaw.

Dom w środku dużego miasta z ugruntowaną współpracą ze znaną instytucją kultury, do którego trudno jest się dostać, będzie miał wizerunek placówki prestiżowej, nowoczesnej. Nowe partnerstwo będzie więc musiało być w zgodzie z dotychczasowymi działaniami, powinno być dopasowane do dotychczasowego wizerunku placówki.

2

Nasze zasoby

Drugi krok to zastanowienie się nad tym, czym dysponujemy. Przemysłmy swoje zasoby, przyjrzyjmy się temu, co możemy wnieść, czym podzielić się z zewnętrznym partnerem lub po prostu co wykorzystać do realizacji nowego działania. Zasobów można szukać w następujących obszarach:

- **Umiejętności, kompetencje** – jakie umiejętności ma nasz zespół, którymi może podzielić się z potencjalnym partnerem? Te umiejętności mogą pochodzić z różnych obszarów: fizjoterapii, terapii zajęciowej, zajęć w ogrodzie, merytorycznych wiadomości związanych z procesem starzenia się i jego specyfiką czy przydatnych sposobów na radzenie sobie z różnymi wyzwaniami tego okresu. To jedynie kilka przykładów.
- **Warunki lokalowe i wyposażenie** – może Dom ma jakąś salę, do której mógłby zaprosić gości, kaplicę, w której mogłoby odbyć się otwarte nabożeństwo, miejsce, w którym można zorganizować występ artystyczny, pokaz filmu czy prelekcję, ogród, altanę, które można wykorzystać do spotkania na zewnątrz, rzutnik, projektor, sprzęt muzyczny... To także rodzaj spisu z natury. Spójrzmy na Dom od strony potencjału miejsca i wyposażenia.
- **Otoczenie** – jak położony jest Dom? Czy w jego otoczeniu znajduje się coś potencjalnie atrakcyjnego dla osób z zewnątrz? Czy można tam razem pobycć, zrobić coś, obserwować, odpoczywać?

Jak wejść we współpracę z zewnętrznym partnerem?

- **Wydarzenia** – czy mamy jakieś wydarzenia, spotkania wewnętrzne, zwyczaje, które moglibyśmy w jakimś stopniu udostępnić dla osób z zewnątrz? Takie, które mogłyby być interesujące na przykład dla innych seniorów lub innych grup (dzieci, rodzin)? Może mamy jakieś wydarzenia związane z ogólnymi świętami, takimi jak dzień kobiet, mężczyzn, babci i dziadka, seniora, pracownika socjalnego albo pierwszy dzień wiosny, Mikołajki, Walentynki czy podobne. Na ile widzimy możliwość włączenia zewnętrznego partnera w nasze obchody?

3

Nasze potrzeby

Czas na przyjrzenie się temu, co by nam się przydało. **Co uzupełniłoby ofertę Domu, zróżnicowało ją, wzbogaciło.** Wprowadziło nowy zwyczaj lub dopełniło stary. Posłużyło nawiązaniu relacji z zewnętrznym podmiotem, z którym z jakiegoś powodu chcielibyśmy współpracować. A może po prostu chcemy zaakcentować jakiś element wizerunku Domu i przyda nam się działanie, które pomoże go nagłośnić.

To bardzo indywidualny punkt, każdy Dom może tu wpaść na inne tropy. Zestawiając wnioski z dotychczas przeanalizowanych informacji z naszymi potrzebami i mapą społecznego otoczenia Domu, możemy już stworzyć spójną całość.

Czego nam brakuje:

- **Jako instytucji** – może chcielibyśmy zaakcentować jakieś elementy naszego wizerunku lub stworzyć nowe skojarzenia? Może chcemy wzmocnić związek z miejscem, w którym jesteśmy, jego historią, tradycją, włączyć się w życie lokalnej społeczności? Doświadczenie wskazuje, że Domy Pomocy często są na obrzeżu lokalnych społeczności, nawet jeśli fizycznie ulokowane są w jej centrum. Partnerstwo może służyć podkreśleniu wspólnych elementów, pozwolić na choćby symboliczne włączenie się na przykład w lokalne święto czy wydarzenie, w porozumieniu i we współpracy z jego organizatorem.
- **Naszemu personelowi** – tu potrzeby mogą być bardzo różne. Doświadczenie wskazuje, że potrzeby pracownic_ków Domu często

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

obejmują takie obszary jak: potrzeba relaksu, docenienia, inspiracji, bycia na bieżąco, integracji, dumy z miejsca pracy. Warto zapytać o potrzeby kadry za pośrednictwem któregoś z opisanych wcześniej sposobów. Potrzeby pracownic_ków będą wskazywać rodzaj działań, które mogą być dla Domu interesujące. Na przykład odpowiedzią na potrzebę redukcji stresu może być zorganizowanie warsztatów relaksacyjnych, a na potrzebę bycia docenionym – stworzenie pracownicom_kom możliwości podzielenia się swoją wiedzą i doświadczeniem. Pracownice_cy mogą więc być odbiorcami działań albo mogą je tworzyć.

- **Naszym mieszkankom_ńcom** – co lubią nasze mieszkanki_ńcy, jakie są ich preferencje? Jakie ich potrzeby są zaspokojone, a jakie nie? Czego mogliby mieć więcej, nigdy nie mają dosyć? Pomyślmy o całej grupie, ale także o różnych podgrupach: czego potrzebują osoby bardziej, a czego mniej samodzielnie? Może są jakieś zainteresowania, które przejawiają mieszkanki_ńcy – na ile nasza oferta stanowi na nie odpowiedź?

Przykłady

Personel Domu jest bardzo dobrze wyszkolony w zakresie udzielania pierwszej pomocy osobom starszym. To cenna umiejętność, którą można podzielić się z opiekunami osób starszych sprawujących opiekę w ich domach. Na takiej podstawie można zbudować współpracę z agencją pośrednictwa pracy opiekunów albo z Ośrodkiem Pomocy Społecznej. Obie strony odnoszą korzyści – personel zyskuje docenienie swoich kompetencji, zewnętrzny partner otrzymuje wartościowe szkolenie.

Personelowi brakuje informacji o nowym podejściu do opieki nad osobami starszymi czy najnowszymi wynikach badań nad demencją, tymczasem na Uniwersytecie Trzeciego Wieku odbywają się spotkania z ekspertami od tej tematyki. To znakomita platforma współpracy – UTW zyskuje nowe miejsce, w którym może realizować swoją misję, wykładowca satysfakcję z dostarczenia potrzebnej wiedzy, personel – poczucie bycia na bieżąco, podnoszenia swoich kwalifikacji oraz poznanie nowych sposobów radzenia sobie w codziennej pracy.

W cykliczne wydarzenie świąteczne, polegające na wspólnym śpiewaniu kolęd, Dom decyduje się włączyć:

- **chór** z pobliskiej szkoły,
- **rodziny** mieszkające w pobliżu,
- **seniorki_rów** z Klubu Seniora,
- **dzieci** z placówki opiekuńczej.

W każdym z tych przypadków obie strony odnoszą korzyści. Mieszkanki_ńcy zyskują dodatkowe kontakty społeczne połączone ze

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

wspólnym śpiewaniem, co wywiera bardzo pozytywny wpływ na ich nastrój i samopoczucie. Dzieci, młodzież i rodziny mają kontakt ze starszym pokoleniem, co jest ważnym elementem działań międzypokoleniowych, coraz bardziej potrzebnych wobec zanikania rodzin wielopokoleniowych. Osoby z Klubu Seniora dzielą się swoją pasją do śpiewania i mają satysfakcję z dostarczenia mieszkankom_ńcom Domu radosnego doświadczenia.

Fundacja, której obszarem działania jest wspieranie kobiet, prowadzi w Domu warsztaty dotyczące wybranego tematu z psychologii, dopasowanego do potrzeb i możliwości mieszkank. Korzyści dla senierek polegają na zdobyciu nowej wiedzy i wzmocnieniu psychicznym, zaś korzyści dla fundacji związane są z realizacją misji w nowym miejscu wobec osób o utrudnionym dostępie do usług fundacji.

Lokalny sklep ogrodniczy podejmuje się wykonania usługi pielęgnacji ogrodu Domu Pomocy, włączając w ten proces mieszkanki_ńców w ramach ich możliwości. Dom zyskuje zadbane ogród, mieszkanki_ńcy atrakcyjną aktywność, a sklep ma korzyść wizerunkową.

4

Nasze zasady współpracy

To bardzo ważny punkt – musimy określić **warunki brzegowe**, które będą miały duży wpływ na planowaną współpracę. Dom Pomocy Społecznej to specyficzna placówka, która może być otwarta, ale z zachowaniem określonych zasad, które zapewniają spokój i bezpieczeństwo mieszkankom_ńcom. Zastanówmy się więc nad następującymi elementami:

- **Rozkład dnia** – istnieje codzienna rutyna, która ułatwia funkcjonowanie Domu i służy jego mieszkankom_ńcom. Nowy element nie powinien jej zaburzać, należy więc określić, jakie są najlepsze dni i godziny na nowe działanie.
- **Czas trwania działania** – jeśli planujemy nową aktywność, warto określić, jak długo może ona trwać. Personel zna możliwości i preferencje mieszkank_ńców, będzie potrafił określić, ile czasu mogą czerpać zadowolenie z danej aktywności, jak długo potrafią się skoncentrować, utrzymać uwagę.
- **Grupa uczestników** – czy wszyscy mieszkanki_ńcy mogą razem brać udział w nowym wydarzeniu, czy lepszym rozwiązaniem jest podzielenie ich na grupy? Warto tu rozważyć zarówno możliwości mieszkank_ńców czy personelu, jak i warunki lokalowe, którymi Dom dysponuje. Czy lepiej zaplanować jedno wydarzenie dla większej grupy, czy więcej wydarzeń dla kilku mniejszych grup? Jeśli będziemy dzielić mieszkańców na grupy, to jakie kryterium podziału zastosujemy?

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

- **Personel wspierający** – ile osób spośród personelu może udzielić mieszkankom_ńcom potrzebnej pomocy? Ile jesteśmy w stanie oddelegować do nowego wydarzenia?
- **Warunki dodatkowe** – mogą mieć związek z zasadami panującymi w Domu, takimi jak kwestie udostępniania wizerunku mieszkanek_ńców, przebywania na terenie osób z zewnątrz, zwyczajów dotyczących stosowania środków ochrony osobistej itp.

Przykład

Refleksja nad warunkami brzegowymi współpracy Domu z lokalnym muzeum doprowadziła do następującego określenia zasad współpracy:

- **Spotkanie nie może odbywać się w weekend**, ponieważ muzeum wtedy nie pracuje, a w Domu jest mniej personelu.
- **Czas spotkania może wynosić 2–2,5 godziny** pod warunkiem, że jego przebieg będzie zróżnicowany: film, prelekcja, piosenka, poczęstunek. Jeśli nie będzie różnorodności, spotkanie nie może trwać dłużej niż godzinę.
- **Najlepsze godziny spotkania to 14–16.30** – po obiedzie, po zakończeniu wszystkich fizjoterapii, w godzinach aktywności mieszkanek_ńców.
- **Zdjęcia z wydarzenia** będą akceptowane przez obie strony przed umieszczeniem w mediach społecznościowych partnerów.

5

Partnerstwo – jak działać?

Kiedy mamy już zrobioną analizę własną oraz diagnozę sąsiedztwa, czas na wykonanie kroku w kierunku potencjalnego partnera. Od czego zacząć?

- Spójrzmy na **wydarzenia** odbywające się w naszej miejscowości – może któreś jest dopasowane do naszych potrzeb, daje możliwość wykorzystania zasobów, przysłuży się naszemu wizerunkowi i widoczności w okolicy? Sprawdźmy, kto jest organizatorem tego wydarzenia. Czy mamy do niego jakiś kontakt, gdzie się z nim zetknęliśmy? Może jakieś osoby spośród personelu mogą pomóc w nawiązaniu pierwszego kontaktu?
- Spójrzmy na **diagnozę sąsiedztwa** – czy znaleźliśmy jakiś podmiot, który wydaje nam się interesującym potencjalnym partnerem? Jak możemy do niego dotrzeć?
- Spójrzmy na naszą **diagnozę wewnętrzną** – jaki kierunek działania uznajemy za najbardziej obiecujący, najbardziej potrzebny czy oczywisty (można tu przyjąć różne kryteria)? Czy w wynikach naszych diagnoz widzimy potencjalnego partnera/partnerów do takiego działania?

Jak widać, **punktem wyjścia może być zarówno analiza wydarzeń, sąsiedztwa, jak i potrzeb czy możliwości**. Na tym etapie możemy, ale nie musimy jeszcze wiedzieć dokładnie, co chcielibyśmy zrealizować. Zaproszenie do partnerstwa nie musi oznaczać konkretnej propozycji

Jak wejść we współpracę z zewnętrznym partnerem?

współpracy. Projekt możemy **wypracować wspólnie** z przyszłym partnerem czy przyszłymi partnerami (w tę współpracę mogą zaangażować się więcej niż dwa podmioty!).

Harmonogram współpracy może więc wyglądać następująco:

- Zidentyfikowanie potencjalnego partnera/partnerów.
- Spotkanie typu burza mózgów – na tym spotkaniu przedstawimy wyniki wewnętrznej diagnozy: cel partnerstwa, swoje potrzeby, zasoby, które możemy zaangażować, warunki brzegowe współpracy. Partnera zapytamy o jego oczekiwania i korzyści, jakie przyniesie współpraca (realizacja misji, dotarcie do nowej grupy odbiorców, popularyzacja pewnych idei, działanie na rzecz promocji lokalnej itp.), formę i zakres możliwego zaangażowania.
- Podział obowiązków pomiędzy partnerów, wyznaczenie osób do kontaktu, aby usprawnić współpracę.
- Kalendarz – ustalenie terminu wydarzenia i w relacji do niego terminów poszczególnych kroków. Warto te kroki rozbijać na mniejsze, krótsze etapy i opisywać konkretnymi działaniami.
- Realizacja wydarzenia.
- Zakończenie i podsumowanie – takie kończące spotkanie ma duże znaczenie. Pozwala na powiedzenie sobie, co poszło dobrze, a co warto zmienić, a także na wyciągnięcie wniosków dla kolejnej współpracy. **Właściwe podsumowanie i zakończenie jednego projektu zwykle bywa ważnym krokiem w kierunku rozpoczęcia kolejnego.** Uczenie się na wspólnym doświadczeniu służy trwałości nawiązywanych partnerstw.

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

Pierwsze spotkanie z partnerem może odbyć się na zaproszenie Domu – można zaplanować je w ogrodzie czy w przestrzeni Domu, na przykład jako rodzaj pikniku czy sąsiedzkiej wizyty, na którą zaprosimy potencjalnych lokalnych partnerów. Przedstawiciel Domu może także zainicjować relację przy okazji uczestnictwa w jakimś lokalnym wydarzeniu. Warto też zrobić przegląd kontaktów, które mamy – może tam znajdzie się najlepszy punkt zaczepienia.

Każde nawiązane przez Dom partnerstwo i zrealizowany wspólnie projekt to przetarcie drogi do kolejnych projektów. Dlatego warto zaczynać nawet od małych działań, aby zdobywać doświadczenie i otwierać się na dalsze współpracy.

Przykłady

Bliskość, sąsiedztwo mogą być pojęciami względnymi, co bardzo dobrze pokazał czas pandemii. Bliskie i lokalne dla Domu jest nie tylko to, co znajduje się w pobliżu, ale także to, co jest dostępne, osiągalne. Czas pandemii był oczywiście specyficzny, chociażby z tego powodu, że bardzo zbliżył do siebie potrzeby wielu podmiotów – powszechne było poczucie izolacji i potrzeba kontaktu. Równocześnie jednak pozwolił na rozszerzenie pojęcia sąsiedztwa. Dwa przykłady działań zrealizowanych z Domami Pomocy Społecznej w czasie pandemii dobrze to ilustrują:

Jak wejść we współpracę z zewnętrznym partnerem?

- **Wspólne śpiewanie** – działanie polegało na połączeniu się online z artystą, który wykonał dla i z mieszkankami_ńcami ustaloną wcześniej listę znanych im piosenek. Mieszkanki_ńcy zebrali się w dużej sali, personel, korzystając z zasobów Domu, wykorzystał duży telewizor podłączony do internetu. Wspólne śpiewanie było bardzo łączącym i relaksującym działaniem dla każdej ze stron.
- **Listy od uczniów i uczennic** – planowane spotkanie uczniów_ennic szkoły średniej z mieszkankami_ńcami pobliskiego Domu Pomocy Społecznej nie mogło zostać zrealizowane z powodu pandemicznych ograniczeń. Jego forma została więc zmieniona: pracownicy_y Domu przygotowały_li sylwetki mieszkank_ńców, które przesłali do szkolnej koordynatorki projektu, ona rozdała je zainteresowanym uczniom_ennicom, którzy_e napisali_ły listy do wybranych osób. Były bardzo osobiste, co zaskoczyło szkolną koordynatorkę. Okazało się, że wielu młodych uczestników_czek projektu, odizolowanych od swoich babć i dziadków, bardzo za nimi tęskniło i opisali_ły tę tęsknotę w swoich listach. Listy odczytywane były mieszkankom_ńcom, niektóre osoby odpisywały, uczniowie_ennice umawiali_ły się na spotkanie po zakończeniu pandemii. Projekt był bardzo poruszający dla wszystkich zaangażowanych osób. Jego siłą było głębokie zanurzenie we wspólnej potrzebie. Mógł zostać zrealizowany dzięki zaangażowaniu koordynatorek z obu stron i dobremu porozumieniu między nimi.

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

Starzejące się społeczeństwo – także w Norwegii

**Sturla Bjerkaker
(Bjerkaker Learning Lab)
/ Marta Zabłocka**

Starzejące się społeczeństwo – także w Norwegii

W całej Europie, także w Norwegii, mamy do czynienia z rosnącą liczbą seniorów i osób starszych. Niektórzy mówią wręcz o „fali” starszych ludzi, narastającej niczym tsunami, tak szybko, że system nie wie, jak sobie z nią poradzić. Według innych, skoro w nadchodzących latach będzie wokół nas tak wiele osób w wieku 70–90 lat, warto pomyśleć o całym doświadczeniu życiowym i kompetencjach, którymi mogą oni wzbogacić społeczeństwo. Istnieją więc co najmniej dwa różne punkty widzenia na tę kwestię.

Marta Zabłocka: Jak wygląda sytuacja demograficzna w Norwegii pod względem wieku?

Sturla Bjerkaker: Liczba ludności Norwegii wynosi około 5,5 miliona, a ponad 1 milion osób osiągnęło wiek emerytalny; mają 65 lat lub więcej. W 2030 r. będzie u nas więcej osób w wieku 65+ niż młodych ludzi w wieku poniżej 19 lat. W 2021 r. średni wiek życia kobiet wynosił 84,7 lat, a mężczyzn 81,6 lat. Średnia ta rośnie. Udział osób powyżej 70 roku życia wzrośnie prawie dwukrotnie, z 13 procent w 2022 roku do 22,5 procent w 2060 roku.

Jakie są założenia polityki senioralnej i jak zorganizowana jest jej realizacja w całym kraju i w samym Oslo?

W Norwegii rozróżniamy politykę senioralną i politykę na rzecz starzejącego się społeczeństwa. Polityka senioralna to polityka dotycząca seniorów aktywnych zawodowo. Odpowiada na pytania: jakiego rodzaju działania wspierają i stymulują seniorów do pozostania w pracy, jeśli tego chcą?, jakie rozwiązania wspierają firmy i pracodawców w zatrudnianiu seniorów i powierzaniu im znaczących zadań pod koniec ich kariery zawodowej? Wielu starszych pracowników nie czuje się komfortowo w miejscu pracy, ponieważ ich pracodawcy już ich nie „zauważają”. W Norwegii istnieje instytucja zajmująca się tymi kwestiami – Centrum Polityki Senioralnej. Myślę, że Norwegia była, i nadal jest, pierwszym i jedynym krajem, który ma takie centrum.

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

Polityka na rzecz starzejącego się społeczeństwa jest bardziej ogólna, dotyczy warunków życia, opieki zdrowotnej, wsparcia socjalnego itp. Decyzje podejmowane są przez polityków na poziomie gminy, okręgu lub państwa.

Jakie są mocne i słabe strony tego systemu? Kto podejmuje decyzje w sprawach dotyczących osób starszych?

Słabością polityki senioralnej jest to, że Centrum Polityki Senioralnej nie ma żadnych formalnych uprawnień, aby na przykład wydawać instrukcje dotyczące życia zawodowego. Wszystko sprowadza się do informowania i prowadzenia kampanii. Mocną stroną jest to, że Centrum ma charakter unikatowy i jako takie pełni rolę opiniotwórczą.

Decyzje w sprawach dotyczących osób starszych są podejmowane w ramach systemu politycznego, przez polityków, zwłaszcza na poziomie gminy. Wszystkie sprawy dotyczące osób starszych muszą zostać omówione w radach osób starszych, zanim politycy podejmą ostateczne decyzje. Rady nie mają żadnej formalnej władzy, ale w wielu gminach ich nieformalne wpływy mogą być znaczące.

Jak wygląda świętowanie w Norwegii? Czy są jakieś specjalne święta odnoszące się do osób starszych?

Obchodzimy Międzynarodowy Dzień Osób Starszych ONZ, który przypada 1 października każdego roku. Z tej okazji gmina Oslo otwiera swój okazały ratusz i zaprasza wielu gości na program pełen występów i rozrywek. 1 października organizowane są również lokalne uroczystości, np. w centrach seniora. Przyznajemy również nagrody osobom i/lub organizacjom, które podjęły szczególny wysiłek i wykonały pracę społeczną na rzecz seniorów, a sama uroczystość wręczenia nagrody jest swego rodzaju świętem. Mamy Dzień Ojca i Matki, ale nie mamy (jeszcze) dnia dziadków...

Mamy natomiast seniorską grupę działania, którą można określić mianem swoistego święta. Grupa ta nazywa się „Dziadkowie z Placu Parlamentu”. Jej członkowie spotykają się od czasu do czasu przed Parlamentem, aby demonstrować na rzecz bardziej ekologicznej przyszłości.

Gdzie mieszkają starsi ludzie w Norwegii?

Większość seniorów – przynajmniej do 80. roku życia – spędza swoje życie „u siebie w domu”, tak jak każdy. Są zdrowi, mobilni, jeżdżą samochodami, chodzą na zakupy, podróżują za granicę, remontują swoje domy lub mieszkania, gdy jest taka potrzeba. Polityka mieszkaniowa skierowana do seniorów zaczyna mieć zastosowanie, gdy wymagają oni pewnego rodzaju opieki. W takich sytuacjach mamy różne rozwiązania:

- **Główne założenie jest takie, że większość seniorów powinna mieszkać „u siebie”** – w miejscu, które nazywają domem – tak długo, jak to możliwe. Można to opisać jako samodzielne i niezależne życie we własnym domu. W czerwcu tego roku Ministerstwo opublikowało Białą Księgę, zawierającą rządowy cel, zgodnie z którym należy stworzyć warunki umożliwiające wszystkim mieszkanie „u siebie

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

w domu” tak długo, jak to możliwe. Dla gmin taniej jest, gdy seniorzy mieszkają „w domu”, niż gdyby mieszkali w domu opieki. Do tego potrzebny jest jednak solidny system opieki domowej, w ramach którego zatrudnieni opiekunowie muszą odwiedzać osoby starsze wymagające wsparcia nawet kilka razy w ciągu dnia. Niektórzy potrzebują pomocy, aby się ubrać, niektórzy – żeby pójść do toalety; inni – gdy kładą się spać; jeszcze inni potrzebują pomocy przy posiłkach. Jest mnóstwo różnych przypadków.

- **Jeśli nie jesteś już w stanie mieszkać „u siebie w domu”**, możesz ubiegać się o miejsce (pokój) w zakładzie opiekuńczym/domu opieki dla osób starszych. Zazwyczaj będzie to Twój ostatni „dom”.
- **Pojawiają się jednak pewne alternatywy.** W Oslo mamy mieszkania dla osób starszych o nazwie „Care +”. Są to zwykłe mieszkania, ale powiązane z kawiarnią serwującą posiłki, zapleczem edukacyjnym, salami do zajęć relaksacyjnych i dostępnością pielęgniarek.
- **Istnieją również tak zwane „domy zdrowia”**, które oferują krótkoterminowe pobyty i możliwość rekonwalescencji pacjentom opuszczającym szpital. Po krótkim pobycie w tych domach pacjent wraca do domu (z dzienną opieką) lub trafia do domu opieki dla osób starszych.
- **Jako ofertę dla wszystkich seniorów**, którzy są w stanie poruszać się – samodzielnie lub za pomocą specjalnego systemu transportu – mamy w każdej dzielnicy miasta co najmniej jedno Centrum Seniora. Centra te otwarte są w ciągu dnia na aktywności społeczne, szkolenia, kursy, kawę, a także na lunch i kolację.

Polityka rządu zakładająca, że ludzie powinni jak najdłużej pozostawać „w domu”, wydaje się dobrym celem, ponieważ większość ludzi – gdy

Starzejące się społeczeństwo – także w Norwegii

zapytasz ich, gdzie chcieliby mieszkać – odpowie: „u siebie w domu”. Istnieją jednak pewne ograniczenia i to nie tylko wtedy, gdy ktoś jest zbyt chory, by mógł mieszkać samodzielnie. Wiele starszych osób jest samotnych. Wiele z nich żyje jeszcze przez wiele lat po utracie partnera. Stają się coraz bardziej odizolowani, co wywołuje smutek i depresję. Kolejnym skutkiem życia w samotności jest to, że wiele osób nie odżywia się prawidłowo. Po co robić ogromny obiad tylko dla siebie? Co więcej, jeśli ktoś cierpi na demencję/chorobę Alzheimera, to zapomina o jedzeniu, a nieraz także o przyjmowaniu leków. W wielu takich sytuacjach zamieszkanie w domu opieki dla seniorów będzie lepszym rozwiązaniem niż mieszkanie „u siebie w domu”. Wtedy taka placówka będzie dla takiej osoby najlepszym domem.

Jak działają społeczności sąsiedzkie w Norwegii?

Spoločności sąsiedzkie różnią się w zależności od miejsca, od tego, czy jest to miasto czy wieś itp. W wielu społecznościach lokalnych – zwłaszcza na wsi – wszystko robi się razem; ludzie znają się i spotykają nawet wiele razy w tygodniu. Znają się dobrze i są przyzwyczajeni do spotkań, wzajemnej pomocy i kontaktów towarzyskich. Wiele z nich

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

angażuje się w wolontariat i aktywne działania na rzecz lokalnej wspólnoty dorosłych i młodzieży. Kiedy ktoś w okolicy potrzebuje naprawić wąż ogrodowy, sąsiedzi mogą przyjść mu z pomocą, a praca jest organizowana jako *dugnad*, jak nazywamy to po norwesku. *Dugnad* to dobrowolna praca wykonywana wspólnie z innymi i bardzo często praktykowana, np. gdy wiosną i jesienią trzeba wykonać różne naprawy i prace wokół domów w spółdzielniach mieszkaniowych. Jest to również normalna działalność wolontariatu w dzielnicach miast. Wiele miejsc nadal funkcjonuje w ramach *dugnad*, ale nie jest to już tak prężna działalność jak pięćdziesiąt i więcej lat temu. W ostatnich latach społeczeństwo zmieniło charakter z bardziej wspólnotowego i kolektywnego na bardziej indywidualistyczny. Osoby starsze, które były dorosłe również pięćdziesiąt lat temu, nadal kładą nacisk na *Dugnad* i inne formy wspólnych działań, podczas gdy młodszych trudniej jest zaangażować w ten sam sposób.

Czym zajmują się osoby starsze w Norwegii?

Starsi ludzie robią mniej więcej to samo, co ty i ja, o ile cieszą się dobrym zdrowiem, a tak najczęściej jest. Angażują się w pracę zawodową, wielu jest aktywnych zawodowo co najmniej do siedemdziesiątki, inni do osiemdziesiątki, niektórzy nawet dłużej. Uczestniczą w działalności społecznej, wspierają swoje rodziny ekonomicznie i w wychowywaniu wnuków (mimo że wielu dziadków jest w dzisiejszych czasach bardzo zajętych), a do tego grają w piłkę nożną, jeżdżą na nartach itp.

Jak wygląda edukacja osób starszych i ich zaangażowanie w różne aktywności sąsiedzkie?

Koncepcja uczenia się przez całe życie obejmuje wszystkie grupy wiekowe i wielu seniorów bierze udział przynajmniej w rekreacyjnych zajęciach edukacyjnych, takich jak taniec dla seniorów, rozwijanie umiejętności informatycznych i cyfrowych, zajęcia związane ze sztuką i podróżami. Większość działań edukacyjnych realizowanych przez osoby

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

starsze to uczenie się pozaformalne lub nieformalne, które często odbywa się w lokalnych społecznościach. To, co moglibyśmy bardziej promować, to uczenie się i inne działania, podczas których spotykają się starsze i młodsze pokolenia. Kontakty z młodszymi pokoleniami są ważne, również jeśli chodzi o wolontariat. Wielu seniorów angażuje się w różne działania w swojej społeczności jako wolontariusze, ale większość z nich sama decyduje, kiedy, jak i ile pracy w ramach wolontariatu będą wykonywać.

Starzenie się

Starzenie się ma zarówno wymiar indywidualny, jak i społeczny. Nie chcemy się starzeć, ale jeśli mamy żyć długo, nie ma innej opcji. Dla wielu osób proces starzenia się to również okres smutku i żalu. Człowiek czuje, że powoli traci samego siebie, ponieważ nie jest już w stanie działać ani radzić sobie tak, jak kiedyś, ani fizycznie, ani psychicznie. Poza tym wchodzi się w fazę narastającej samotności, gdy okazuje się, że członkowie rodziny i przyjaciele, którzy nas otaczali, odeszli.

Starzejące się społeczeństwo – także w Norwegii

Spółeczeństwo również nie lubi procesów starzenia się, a osoby starsze spotykają się z ageizmem, który oznacza systemową dyskryminację ze względu na wiek. Ageizm jest ogromnym problemem na całym świecie i trzeba z nim walczyć. Starsi ludzie muszą upominać się o swoje prawa i pozycję w społeczeństwie, tak jak inni.

Angażowanie młodych ludzi (w życie seniorów)

Norwegia ma długą i silną tradycję angażowania się w wolontariat i organizowania się w organizacje społeczne na niemal każdy temat, ale jest ona słabsza niż, powiedzmy, pięćdziesiąt lat temu. Liczba członków partii politycznych znacznie spadła. To samo dotyczy zaangażowania młodych ludzi w organizacje społeczne. Praca niezorganizowanych wolontariuszy również zanika, szczególnie wśród młodzieży. Norwegia prowadzi obecnie programy zmierzające do wzmocnienia i wspierania wolontariatu i wydaje się, że to właśnie osoby starsze najlepiej się w nie angażują. Mogą to być na przykład programy mające na celu pomoc osobom starszym w transporcie, wycieczkach pieszych po lasach, zapewnieniu odpowiednich posiłków itp. Niektórzy młodzi ludzie dołączają do tych działań, ale większość stanowią osoby starsze. Dzisiejsze społeczeństwo wiele wymaga od młodych ludzi; mają wystarczająco dużo na głowie, próbując radzić sobie z własnymi problemami.

Tęczowy program

Norwegia przeszła długą drogę, jeśli chodzi o zrozumienie i równość dla społeczności osób LGBTQ+. W naszych radach seniorów szczególnie skupiliśmy się na starszych homoseksualnych mężczyznach, bowiem stwierdziliśmy, że wielu z nich na starość ponownie zaczyna ukrywać swoją orientację. Jak prowadzić godne życie jako osoba homoseksualna również w późniejszym wieku? – to pytanie zadawano na przykład w wielu centrach seniora w Oslo. Najpierw jedno, potem dwa, a następnie powoli coraz więcej z nich zaczęło organizować specjalne programy i wieczory dla osób nieheteronormatywnych. Symbolem była i jest

Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie

tęczowa flaga. Następnie ustanowiliśmy rodzaj certyfikatu dla centrów seniora, które organizowały takie programy i wieczory. Nosi on nazwę „Tęczowy Certyfikat” i do września 2023 r. wyróżniono nim trzy ośrodki.

Z odwagą w przyszłość

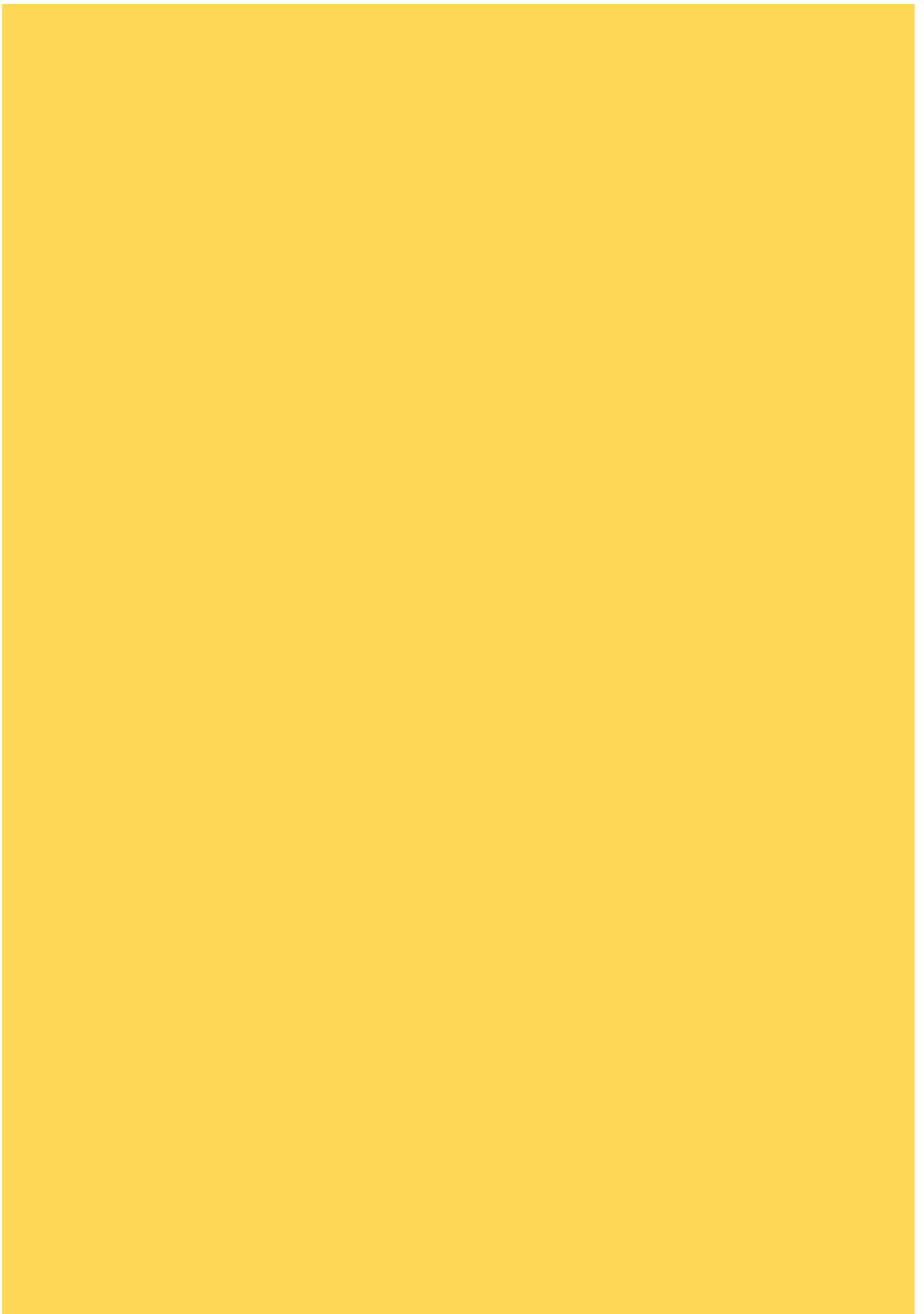
Starsi ludzie pozostaną wśród nas... Grupa osób starszych szybko rośnie, zarówno w Norwegii, jak i w innych krajach, także w Polsce. A jesteśmy „starzy” przez niemal jedną trzecią naszego życia: przez pierwsze 30 lat jesteśmy dziećmi, młodzieżą i młodymi dorosłymi, od 30 do 60 r.ż. jesteśmy dorosłymi, pracownikami, członkami rodziny i opiekunami. Od 60 do 90 r.ż. jesteśmy seniorami i osobami starszymi. Te trzy grupy łączą więzi rodzinne i inne, ale w Norwegii w 2020 r. między młodymi a seniorami nie ma tylu więzi, ile być powinno. W rozwiniętej Norwegii, w której większą wagę przywiązuje się do indywidualnych celów niż do wspólnej solidarności, utraciliśmy tematy łączące pokolenia oraz wzajemną solidarność. Ageizm – systemowa dyskryminacja ze względu na wiek – jest bardzo silnie obecny, zarówno w życiu zawodowym (seniorzy są pośrednio wypychani z pracy), w rodzinach (osoby starsze powinny być otoczone opieką), w życiu społecznym (narasta samotność wśród osób starszych), jak i w edukacji (seniorom nie oferuje się możliwości nauki i szkolenia).

Mówi się, że Norwegia jest dobrze rozwiniętą i dojrzałą demokracją. Ustanowiliśmy wszystkie konstytucyjne i demokratyczne instytucje, ale prawdziwa i żywa demokracja opuściła nas tylnymi drzwiami.

Brzmi pesymistycznie? Do pewnego stopnia tak, ale także w Norwegii musimy zdać sobie sprawę, że demokracja nie jest ustanowiona i wyuczona raz na zawsze, musi się jej uczyć każde nowe pokolenie. Pamiętając o tym, dajemy nadzieję wszystkim pokoleniom.

**Domy
Otwarte**

Island
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

Projekt „Domy Otwarte. Wspólne Świątowanie” realizowany jest w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Pracownia Filmowa „Cotopaxi” oraz Bjerkaker Learning Lab (BLL), finansowany przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię z Funduszy EOG i Funduszy Norweskich w ramach Programu Aktywni Obywatele – Fundusz Regionalny.

 fundacja
**pole
dialogu**

C O T O P A X I

Bjerkaker
LearningLab
- **BLL**